

Судалгааны Тойм

№24 | WWW.FORUM.MN | БОДЛОГЫН ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ | СУДАЛГААНЫ САН | ВИДЕО

ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ЭРҮҮГИЙН ХАРИУЦЛАГА ХҮЛЭЭЛГЭХЭД ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДАЛ

ТОВЧ ТАЙЛБАР

Хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх асуудал бол Англи-Америкийн эрх зүйн тогтолцоо бүхий АНУ, Англи, Канад зэрэг улсад үйлдвэрлэлийн хувьсгал хүчтэй өрнөсөнтэй холбоотойгоор 19 дүгээр зуунд үүссэн ойлголт юм¹. Тухайлбал, Английн шүүх 1842 онд “Бирмингем болон Глостер” гэсэн нэртэй төмөр замын компаниудад эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэж торгох ял оногдуулсан байдаг. Хуулийн этгээдийн зүгээс үйлдсэн гэмт хэрэгт эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх нь хууль зүйн бусад хариуцлагын тогтолцооноос үр дүнтэй байгааг дэлхий нийтээр хүлээн зөвшөөрч “зөвхөн хувь хүнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэнэ” гэсэн эрүүгийн эрх зүйн зарчмаас татгалзах болсон юм. Олон улсын гэрээ, конвенцод ч хуулийн этгээд гэмт хэргийн субъект болохыг хүлээн зөвшөөрсөн байгаа нь тухайлбал, Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенц, НҮБ-ын Палермогийн конвенц, Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг НҮБ-ын конвенц зэргээс харагдаж байна. Түүнчлэн

хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг Эрүүгийн хуульдаа тусгасан орнуудын тоо жил бүр нэмэгдсээр байна.

Монгол Улс 2015 оны Эрүүгийн хуулийн (шинэчилсэн найруулга) 9 дүгээр бүлгээр хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг иж бүрнээр хуульчилж, тус хууль мөрдөгдөж эхлээд дөрвөн жилийн нүүр үзэж байна. Тиймээс шинэ тутам асуудал болох хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх асуудлаар бодлогын судалгаа хийж, хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтын онцлог, хэрэгжиж буй байдал, тулгамдаж байгаа асуудлыг илрүүлэн цаашид боловсронгуй болгох санал, зөвлөмж дэвшүүлэв.

Энэхүү тойм нь судалгааны гол үр дүн, санал, зөвлөмжийг уншигчдад хүргэхийг зорьсон бөгөөд судалгааг бүрэн эхээр нь www.forum.mn сайтаас татаж үзнэ үү.

¹ Маркус Вагнер, Корпорацын эрүүгийн хариуцлага, “Эрүүгийн хуулийн шинэчлэлийн асуудал” сэдэвт олон улсын бага хуралд тавигдсан илтгэл, 1999, 2 дахь тал.

СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ

Хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхэд тулгамдаж буй асуудлыг судлахдаа хууль зүйн шинжлэх ухааны нийтлэг түгээмэл болон тусгай аргыг ашигласан. Тухайлбал, онолын түвшинд судлахад логикийн, анализ-синтезийн, шүүмжлэлт анализын аргыг түгээмэл ашигласан бол эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх хуулийн этгээдийн төрлийг тодорхойлох болон хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтын онцлогийг судлахдаа харьцуулалтын болон түүхчлэн судлах аргыг хослуулан ашиглалаа. Тус судалгаагаар Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 9 дүгээр бүлгийн зүйл заалтуудыг судлан шинжлэхийн зэрэгцээ эрх зүйн тогтолцоо ойролцоогоос гадна хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэж байгаа туршлага шинэ тутам Бүгд Найрамдах Эстони Улс, Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улсын Эрүүгийн хуулийн

зохих заалттай харьцуулан судлав. Мөн хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэж буй өнөөгийн нөхцөл байдалд дүн шинжилгээ хийхдээ 2015 оны Эрүүгийн хууль үйлчилж эхэлсэн өдөр буюу 2017 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс 2021 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдрийг хүртэлх цагдаа, прокурорын байгууллага, шүүхийн статистик мэдээг ашиглав. Түүнчлэн Монгол Улсын хэмжээнд дөрвөн жилийн хугацаанд хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага оногдуулах шийдвэр гаргасан шүүхийн нийт найман шийтгэх тогтоолд товч дүн шинжилгээ хийлээ. Мөн хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага оногдуулахад тулгамдаж байгаа асуудлыг тодруулах зорилгоор 103 шүүгч, прокурор, мөрдөгч, өмгөөлөгчөөс санал асуулгын судалгаа авахын зэрэгцээ 25 шүүгч, прокуророос ганцаарчилсан ярилцлагын судалгааг авсан болно.

СУДАЛГААНЫ ДҮН

Дэлхий нийтийн анхаарлыг татаж, орчин үеийн эрүүгийн эрх зүйн шинжлэх ухаанд нэгэнт хүлээн зөвшөөрөгдсөн хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалт Монгол Улсын Эрүүгийн хуульд иж бүрэн тусгагдаж, хуулийн этгээдийг цээрлүүлэх, гэмт хэргийн улмаас зөрчигдсэн эрхийг сэргээх, хохирлыг нөхөн төлүүлэх, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зэрэг эрүүгийн хариуцлагын зорилгыг биелүүлж байна. Эрүүгийн хуулийн 9 дүгээр бүлэгт заасан хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх асуудал нь онолын хувьд Английн загварыг баримталсан байх бөгөөд энэ нь хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх үндэслэл нь түүнийг төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн дангаар болон хамтран шийдвэр гаргаж үйлдсэн үйлдлээр илэрнэ гэсэн нөхцөлөөс харагдаж байна. Гэвч цаашид Монгол Улс өөрийн эрх зүйн тогтолцоо, эрх зүйн соёлд суурилсан чиг хандлага, загварыг тодорхойлж, хэвшүүлэн хөгжүүлэх нь зүйтэй.

Хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхдээ түүний үндэслэл, эрүүгийн хариуцлага гарцаагүй байх, хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага оногдуулах гэмт хэргийн төрөл, оногдуулах ял, албадлагын арга хэмжээний төрлийг тус тус Эрүүгийн хуулиар тодорхойлсон нь дэлхий нийтийн жишгээс хоцроогүй эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгосон гэж судлаачид дүгнэж байна. Тухайлбал, Эрүүгийн хуулийн 9.1 дүгээр зүйлийн нэг дэх хэсэгт “Энэ хуулийн тусгай ангид хуулийн этгээдэд ял оногдуулахаар заасан гэмт хэргийн шинжийг хуулийн этгээдийг төлөөлөх эрх бүхий албан тушаалтан дангаараа эсхүл хамтран шийдвэр гаргаж эсхүл хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын төлөө хийсэн үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр хангасан нь хуулийн этгээдэд ял оногдуулах үндэслэл болно” гэж тодорхойлсон нь (i) Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан гэмт хэргийг үйлдсэн байх; (ii) хуулийн этгээдийг төлөөлөх эрх бүхий этгээд дангаар эсхүл хамтран шийдвэр гаргаж гэмт хэргийг үйлдсэн байх;

(iii) хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын төлөө байх гэсэн гурван шинжийг агуулсан байх нь хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх үндэслэл болохыг хуульчилжээ. Тус судалгаагаар сонгон авч судалсан Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улс, Бүгд Найрамдах Эстони Улсын Эрүүгийн хуульд заасан хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх үндэслэл нь Монгол Улсад хуульчилсан дээрх гурван үндэслэлтэй давхцаж байна.

Монгол Улсад хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхэд тулгамдаж буй дараах асуудлууд байгаа нь судалгаагаар илэрлээ. Үүнд: Хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалт хэрэгжээд багагүй хугацаа өнгөрсөн ч шүүхээр шийдвэрлэж буй гэмт хэргийн тоо цөөн байгаа нь гэмт хэргийг Зөрчлийн тухай хуулиар шийдвэрлэж байгаатай холбоотой гэж судлаачид дүгнэлээ. Зөрчлийн тухай хууль, Эрүүгийн хуульд заасан гэмт үйлдлийн шинж давхацсан, хохирлын хэмжээ, хүний амь нас, эрүүл мэндэд учруулсан хор уршиг гэсэн цөөн шалгуураар “эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхгүйгээр бол” гэж гэмт хэрэг, зөрчлийг ялгах оролдлого хийсэн нь онолын хувьд ээдрээтэй, практикт хуульчдын дунд нэг мөр ойлголтод хүрээгүйгээс хуулийн давхардал, хийдэл бий болгожээ.

Эрүүгийн хуульд тодорхой бус зарим эрх зүйн зохицуулалтыг тодорхойлох, нэр томъёог тайлбарлах, онолын нэг мөр ойлголтод хүрэх, зарим төрлийн гэмт хэргийн төрлийг нэмэгдүүлэн хуульчлах, ялын бодлогыг өөрчлөн шинэчлэх зэргээр эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох хэрэгцээ шаардлага хэдий нь бий болжээ. Тухайлбал, санал асуулгын судалгаагаар эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх хуулийн этгээдийг хэрхэн ойлгох талаар тодруулахад судалгаанд оролцогчдын 59.2 хувь буюу дийлэнх нь хувийн эрх зүйн хуулийн этгээдээс гадна нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдийг хамруулах нь зүйтэй гэж үзсэн бол 33 хувь нь зөвхөн Иргэний хуулийн 25 дугаар зүйлд заасан² хувийн эрх зүйн хуулийг этгээдийг

эрүүгийн хариуцлагын субъектээр тооцох саналтай гэсэн байна. Энэ нь эрүүгийн хариуцлага хүлээх субъектийг аль хүрээнд хамруулах талаарх ойлголт судалгаанд оролцсон хуульчдын дунд харилцан адилгүй байгаа төдийгүй эрх зүйн зохицуулалт нь тодорхой бус байгааг харуулж байна. Дэлхий нийтэд эрүүгийн хариуцлага хүлээх хуулийн этгээдийг нийтийн эрх зүйн ба хувийн эрх зүйн хуулийн этгээд гэж ангилах ба алинд нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх талаар дэлхийн улсууд өөр байр суурьтай байдаг. Тухайлбал, Англи, АНУ, Франц, Дани зэрэг зарим улсад нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэж байхад БНХАУ, Литва, Молдов, Норвеги, Эстони зэрэг зарим оронд зөвхөн хувийн эрх зүйн хуулийн этгээдийг гэмт хэргийн субъект гэж үзэх нь бий. Монгол Улсад Иргэний хуулийн 25 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хувийн эрх зүйн хуулийн этгээд 175,857 (нийт хуулийн этгээдийн 88.6 хувь нь энд хамаарна) байна. Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн жишгийг үзэхэд гэмт хэрэг үйлдэж шийтгүүлсэн хуулийн этгээд бүгд ХХК буюу хувийн эрх зүйн хуулийн этгээд байгаа юм. Иймд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх хуулийн этгээдийг Иргэний хуулийн 25 дугаар зүйлд заасан хувийн эрх зүйн хуулийн этгээдийн хүрээнд тодорхойлон тайлбарлах нь зүйтэй. Харин цаашид энэ хүрээг өргөжүүлэн нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдийг хамруулах талаар анхаарах шаардлагатай. Учир нь сүүлийн жилүүдэд дэлхийн улсуудад шашны байгууллагын зүгээс гэмт хэрэг үйлдэгдэх болсон төдийгүй “University crime”(Их сургуулийн гэмт хэрэг), “Medical crime”(Анагаахын гэмт хэрэг) зэрэг шинэ төрлийн гэмт хэрэг үйлдэгдэж эдгээрийн субъект нь нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээд байх боллоо. Иймд цаашдаа Монгол Улсад ч нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх хэрэгцээ шаардлага бий болохыг үгүйсгэхгүй юм.

Монгол Улсад хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг шинжлэн үзэхэд тулгамдаж буй дараагийн асуудал бол “давхар хариуцлага хүлээлгэх” эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилт байна. 2015 оны Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн шударга ёсны

² Иргэний хуулийн 25 дугаар зүйл, 25.1 дэх хэсэг. “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл, 2002, №7.

зарчимд “хуулийн этгээдийн нэрийн өмнөөс, хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын төлөө гэмт хэрэг үйлдсэн бол тухайн хүнийг ялаас чөлөөлж, хуулийн этгээдэд ял оногдуулна”³ гэж хуулийн этгээдэд ял оногдуулсан бол тухайн хувь хүнийг ялаас чөлөөлөхөөр тусгасан байжээ⁴. Харин 2017 оны 5 дугаар сард УИХ-аар баталсан Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн үзэл баримтлалд “Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэгтэй тэмцэх талаар Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх олон улсын байгууллагын шинэчилсэн 40 зөвлөмж”-ийн гуравдугаарт “хувь хүнд хариуцлага хүлээлгэсэн нь хуулийн этгээдийг хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй байх талаар хуульд тусгах шаардлагатай”⁵ гэснийг дурдаж, Эрүүгийн хуулийн 9.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн тусгай ангид хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан нь энэ зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу хуулийн этгээдийг төлөөлөн шийдвэр гаргасан, зөвшөөрөл өгсөн эрх бүхий албан тушаалтныг ялаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй” гэж хуульчилсан.

Энэхүү заалт нь Монгол Улс нь Япон, БНХАУ зэрэг Азийн зарим орнуудын нэгэн адилаар давхар хариуцлагын тогтолцоог хуульчилсан улсын нэг болсныг нотлон харуулж байна.⁶ Гэвч энэхүү судалгаагаар дүн шинжилгээ хийсэн шүүхийн 10 шийдвэрийн 50 хувь нь л дээрх хуулийн заалтыг хэрэгжүүлж тухайн гэмт хэрэг үйлдсэн хувь хүний үйлдлийг хамтад нь шийдвэрлэж ял оногдуулжээ. Энэ нь Эрүүгийн хуулийн “Энэ хуулийн тусгай ангид хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан нь энэ зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу хуулийн этгээдийг төлөөлөн шийдвэр гаргасан, зөвшөөрөл өгсөн

³ Эрүүгийн хууль (шинэчилсэн найруулга), 1.3 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг.

⁴ Эрүүгийн хууль, 2015.

⁵ Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн үзэл баримтлал, 2017. <http://mojha.gov.mn/uixd-huuli-tusul.html>

⁶ Монгол Улсын нэгдэн орсон хэд хэдэн гэрээ конвенцод ийм заалт байгааг анхаарах нь зүйтэй.

эрх бүхий албан тушаалтныг ялаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй”⁷ гэсэн заалтыг зөрчиж байгаагийн илрэл юм. Түүгээр ч зогсохгүй санал асуулгын судалгаагаар хуульчдын дөнгөж 34 хувь нь л хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхийн зэрэгцээ эрх бүхий албан тушаалтанд давхар хариуцлага хүлээлгэнэ гэж хариулснаас үзэхэд энэхүү давхар хариуцлагын зохицуулалтын талаар хуульчид нэлээд дутмаг ойлголттой байгааг мөн нотолж байна.

Түүнчлэн Эрүүгийн хуульд тодорхойгүй байгаа “хуулийн этгээдийг төлөөлөх эрх бүхий этгээд” гэсэн нэр томъёог тодорхой болгох хэрэгцээ шаардлага байгаа нь эрх зүйн зохицуулалтад дүн шинжилгээ хийх явцад илэрч байна. Монгол Улсын Компанийн тухай, Нөхөрлөлийн тухай, Хоршооны тухай хууль зэрэг холбогдох хууль тогтоомжийг харьцуулан судлаад “хуулийн этгээдийг төлөөлөх эрх бүхий этгээд” гэж хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах болон удирдах төвшний эрх бүхий албан тушаалтан болох ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагын багийн гишүүн, гүйцэтгэх захирал, санхүүгийн албаны дарга, ерөнхий нягтлан бодогч, ерөнхий мэргэжилтэн, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга зэрэг компанийн албан ёсны шийдвэр гаргахад болон гэрээ, хэлцэл хийхэд шууд болон шууд бусаар оролцдог этгээдүүдээс гадна төлөөлөх эрх бүхий итгэмжлэлтэй этгээдийг хамруулан ойлгох нь зүйтэй гэж дүгнэлээ.

Эрүүгийн хуульд хуулийн этгээдийн зүгээс үйлдсэн гэмт хэргийн хохирол, хор уршиг, нийгэмд аюултай байдал, гэмт хэргийн цар хүрээ зэрэг олон нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж хуулийн этгээдийг 10-80 мянга, 20-120 мянга, 40-200 мянга, 120-400 мянга, 200-400 мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг буюу дээд хэмжээ нь 400 сая төгрөгөөр торгож байна. Монгол Улсын Эрүүгийн хуульд хуулийн этгээдийг торгох ялын хэмжээ 10-80 сая, 40-120 сая, 200-400 сая гэх мэтээр дээд, доод хэмжээг хол зөрүүтэй тогтоосон нь шүүгч торгох ялыг тухайн хуулийн

⁷ Эрүүгийн хуулийн 9.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг.

этгээдийн нөхцөл байдлыг харгалзан ялгамжтай оногдуулах боломж олгосон хэдий ч торгох ялын дээд хэмжээг ихэсгэвэл гэмт хэргийн хэр хэмжээ, ялын үр нөлөө хоёрын уялдааг хангахад дөхөмтэй гэж үзэж байна. Өөрөөр хэлбэл, шүүх торгох ял оногдуулахдаа ялын доод, дээд интервалын хэмжээг хуулийн этгээдийн эрх зүйн байдлыг дордуулахгүйгээр буюу хуулийн этгээдийн хөрөнгийн хэмжээ, ял даах байдал, бизнесийн үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэхэд үзүүлэх үр нөлөө зэргийг харгалзахын зэрэгцээ ялын үр нөлөөтэй байх явдал, тухайн гэмт хэргийн нийгмийн хор аюул, гэмт хэргийн хэр хэмжээ, гэм буруугийн хэлбэр, давтан үйлдэх эрсдэл зэргийг тооцон үзэх нь зүйтэй юм.

ЗӨВЛӨМЖ

- Монгол Улсын Эрүүгийн хуульд заасан хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох хүрээнд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх хуулийн этгээд, түүний төрлийг тодорхойлох. Ингэхдээ Иргэний хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1 дэх хэсэгт зааснаар эрүүгийн хариуцлага хүлээх хуулийн этгээдийг тодорхойлон тайлбарлах;
- Давхар хариуцлагын тогтолцоо буюу “Энэ хуулийн тусгай ангид хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан нь энэ зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу хуулийн этгээдийг төлөөлөн шийдвэр гаргасан, зөвшөөрөл өгсөн эрх бүхий албан тушаалтныг ялаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй” гэсэн хуулийн заалтыг хэрэгжүүлж хэвших, хуульчдад энэ талаар нэгдсэн ойлголт бий болгох;
- Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан байгаль орчны, татвар, эдийн засгийн, залилан, цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг зэрэг хуулийн этгээд түгээмэл үйлддэг зарим төрлийн гэмт хэрэгт хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага оногдуулахаар эрх зүйн зохицуулалт бий болгох нь зүйтэй. Энэ нь Эрүүгийн хуулийн урьдчилан сэргийлэх зорилгыг хангахад дөхөм болох учиртай;

Эрүүгийн хуулиар хуулийн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэж буй 31 гэмт хэргийг ял шийтгэлийн төрлөөр ангилан авч үзэхэд зөвхөн торгох ял оногдуулах есөн зүйл, торгох ял, эрх хасах арга хэмжээ оногдуулах 19 зүйл, татан буулгах албадлагын арга хэмжээ хэрэглэх хоёр зүйл байгаа нь хуулийн этгээдэд торгох ялыг эрх хасах албадлагын арга хэмжээтэй хамт хэрэглэх санкц түгээмэл байгааг харуулж байна. Шүүхээр шийдвэрлэсэн хэргийг авч үзэхэд торгох ялыг эрх хасах ялтай хамт хэрэглэж байгаа нь түгээмэл байгаа бөгөөд торгох ялыг 1-3 жилд хэсэгчлэн төлүүлэхээр шийджээ. Иймд хуулийн этгээдэд оногдуулж буй ялын төрлийг алтернатив байдлаар олшруулах, эрх хасах албадлагын арга хэмжээг ял болгон өөрчлөх зэргийг анхааран үзэх нь зүйтэй.

- Хуулийн этгээдийн үйлдсэн гэмт хэрэгт оногдуулах ялын төрлийг нэмэгдүүлэх буюу албадлагын арга хэмжээг ял болгон өөрчлөх нь зүйтэй. Түүнчлэн торгох ялын дээд хэмжээ, торгох ялыг биелүүлэх хугацааг оновчтой тогтоож, ялын цээрлүүлэх зорилгод нийцүүлэн, нийгэмд үзүүлэх үр нөлөөг нэмэгдүүлэх;
- Практик хэрэгжилтийг сайжруулах, хуульд тодорхойгүй, нэг мөр ойлголтод хүрээгүй асуудлыг илрүүлэн, хуулийн этгээдийн үйлдсэн гэмт хэрэг бүрд ял шийтгэл оногдуулах байдлаар эрүүгийн хариуцлагын зорилгыг хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Үүний тулд Эрүүгийн болон Зөрчлийн тухай хуульд заасан гэмт хэрэг, зөрчлийг ялган зүйлчлэх, давхардал хийдлийг арилгах;
- Хуульчид, хууль сахиулагч зэрэг практикт Эрүүгийн хуулийг хэрэгжүүлж буй ажилтнуудыг хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх ерөнхий онол, эрүүгийн эрх зүйн зохицуулалт болон процессын зүйл, заалтын талаар нэгдсэн сургалтад хамруулах, дагнан мэргэшүүлэх;
- Хуулийн байгууллагуудын зүгээс гаргаж буй хуулийн этгээдийн үйлдсэн гэмт хэргийн дүн мэдээний чанарыг сайжруулах, хоорондын

зөрүүтэй байдлыг арилгах, цар хүрээг өргөжүүлэх, уялдаа холбоотой нэгдсэн сантай болгох нь зүйтэй. Өөрөөр хэлбэл, цагдаа, прокурор, шүүх, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын статистик мэдээг хуулийн этгээд гэсэн тусгай субьектээр ангилан гаргах. Ингэхдээ аль болох өргөн цар хүрээнд буюу

хуулийн этгээдийн төрөл, учруулсан хохирол, хор уршиг, хүний амь нас эрсэдсэн зэргээр баганын тоог нэмэгдүүлэх;

- Эрүүгийн хуулийн 9 дүгээр бүлэгт заасан зарим заалтыг хууль зүйн техник, утга агуулгын алдаа, давхардал, хийдэлгүйгээр тодорхойлж, боловсронгуй болгох.

СУДЛААЧДЫН БАГ:

Сити их сургуулийн Хууль зүйн сургуулийн захирал,
Хууль зүйн доктор Б.Одонгэрэл

Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч Ц.Оч

Улсын Ерөнхий прокурорын газрын Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, сургалтын хэлтсийн
Сургалтын албаны хяналтын прокурор, Хууль зүйн ухааны доктор Ц.Мөнхбат

СУДАЛГААНЫ ТОЙМ БОЛОВСРУУЛСАН:

Сити их сургуулийн
Хууль зүйн сургуулийн захирал, Хууль
зүйн доктор Б.Одонгэрэл

НЭЭЛТТЭЙ
НИЙГЭМ
ФОРУМ

Жамьян гүний гудамж-5/1,
Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар-14240
Утас: (976) 76113207

<http://www.forum.mn>
<http://www.twitter.com/ForumOS>

<http://facebook/OpenSocietyForum>
http://www.instagram.com/open_society_forum